

Sammanfattning: Att lära på en plats – fältstudier i geografiundervisningen

Denna systematiska översikt sammanställer resultat från 15 studier som har genomförts i olika länder. Studierna undersöker undervisning med fältstudier inom ramen för geografiämnet i grund- och gymnasieskolan.

Geografi är ett komplext skolämne som bland annat handlar om att förstå samband mellan natur, samhälle och mänsklig aktivitet. Ämnet beskrivs ofta som ett syntesämne som förenar naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga perspektiv. För att utveckla kunskaper inom ämnet geografi behöver elever få möjlighet att undersöka geografiska fenomen, ställa geografiska frågor och analysera hur processer och människor samspelar på olika platser. Fältstudier utgör ett centralt inslag i geografiundervisningen och lyfts fram i styrdokumentet som en viktig del av ämnet. Samtidigt kan fältstudier utformas på många olika sätt, vilket ställer krav på lärares didaktiska val när det gäller exempelvis syfte, innehåll och genomförande. Mot denna bakgrund syftar översikten till att sammanställa forskning om hur undervisning med fältstudier i geografi kan utformas.

Översiktens frågeställningar är:

1. Hur kan lärare utforma undervisning med fältstudier för att skapa förutsättningar för elevers lärande i geografi?
2. Vilka möjligheter och utmaningar finns kring undervisning med fältstudier i geografi?

Översiktens resultat

Översiktens resultat visar vad studierna sammantaget säger om hur fältstudieundervisningens utformning kan skapa förutsättningar för elevers lärande i geografi. I diskussionskapitlet synliggörs också möjligheter och utmaningar i undervisning med fältstudier i geografi. Resultatkapitlet är indelat i tre avsnitt:

- Begränsa okända inslag – förberedelse inför fältbesöket.
- Träning i geografiska metoder och verktyg – under och efter fältbesöket.
- Geografiska fältstudiers karaktär – elevaktivitet och lärarstyrning.

Begränsa okända inslag – förberedelse inför fältbesöket

Studierna visar att lärare kan skapa förutsättningar för lärande genom att göra eleverna bekanta med sådant de kommer att möta under fältbesöket. Lärarna introducerar den plats eleverna ska besöka. Det sker till exempel med hjälp av kartor eller fotografier över området eller genom att fältbesöket sker på en plats som eleverna redan känner till. Undervisningen ger också eleverna möjlighet att bekanta sig med de geografiska begrepp och metoder som de ska använda sig av i fältarbetet. Det kan handla om att låta eleverna träna på relevanta metoder som mönsterigenkänning innan de genomför bergartsidentifiering i fält.

Träning i geografiska metoder och verktyg – under och efter fältbesöket

Studierna visar hur lärare kan skapa förutsättningar för lärande genom att ge eleverna möjlighet att använda och träna på geografiska metoder och verktyg, både under fältarbetet och i det efterföljande

arbetet i klassrummet. Det handlar dels om att göra observationer utifrån geografiska frågor och perspektiv, dels om att samla in och bearbeta geografisk information. Eleverna ges exempelvis möjligheter att arbeta med geografiska informationssystem och genomföra intervjuer.

Geografiska fältstudiers karaktär – elevaktivitet och lärarstyrning

Översiktens resultat belyser den didaktiska utmaningen att skapa balans mellan elevaktivitet och lärarledd undervisning i fältstudier. Eleverna ges utrymme att undersöka frågor och göra egna iakttagelser, samtidigt som läraren ger den struktur och vägledning som arbetet kräver. Studierna visar hur lärare använder både öppna och slutna frågor för att rikta elevernas undersökningar, och hur uppgifter kan utformas kring autentiska och öppna problem kopplade till platsen för elevernas undersökningar.

Möjligheter och utmaningar

Resultaten pekar på att fältstudier kan hjälpa elever att utveckla förståelse för geografi som ett syntesämne, där samband mellan natur, samhälle och mänsklig aktivitet står i fokus. Samtidigt framträder en didaktisk spänning mellan att ge eleverna utrymme för att göra egna undersökningar och att erbjuda den struktur och vägledning som behövs för att uppmärksamma geografiskt relevanta aspekter.

Studierna visar också att fältstudier kan ge elever erfarenhet av att arbeta med geografiska metoder och verktyg, vilket kan bidra till en förståelse för hur geografisk kunskap skapas och används i praktiken. Slutligen lyfter översikten fram lokala fältstudier som en didaktisk möjlighet som både kan minska praktiska hinder och skapa förutsättningar för lärande.

Att använda översikten

Översiktens resultat kan ge en fördjupad och mer nyanserad förståelse för fältstudiens utformning och därmed erbjuda nya sätt att se på och tala om undervisning med fältstudier i geografi. Översikten visar däremot inte på orsakssamband och ger inte en generell bild av undervisning och lärande i ämnet – översikten är inte en manual som kan följas till punkt och pricka. Det blir därför viktigt att sätta resultaten i relation till den egna undervisningspraktiken och den aktuella elevgruppen. Till varje resultatavsnitt har vi tagit fram diskussionsfrågor som kan användas som utgångspunkt för kollegiala samtal.

